

Sindssyge Forbrydere og Kriminalasyler.

I.

Hr. Fængselsinspektør Grundtvig har i en Afhandling i nærværende Tidsskrift i Anledning af en sindssyg (eller aandssvag) Forbryder af den besværligste Art, som han har været saa uheldig at faa i sin Varetægt, rettet et Angreb mod Psykiatrerne, som ikke kan andet end bringe os frem i Skranken.

Hovedanklagen mod os er, at forskellige Psykiatrer, navnlig Overlægen ved X Sindssygeanstalt og min Ringhed, have udtalt os forskelligt om samme Patient. Overlægen ved X har betegnet ham som aandssvag (fra Fødslen), medens jeg har ment, at han var dement σ : aandssvækket efter en i Ungdommen gennemgaaet Sindssygdom. Dette har jeg dog kun udtalt som en sandsynlig Antagelse, idet jeg ganske manglede Oplysninger om, hvorledes han havde været som Barn. Forskellen mellem de to Tilstande er vel heller ikke saa enorm, som Hr. G. — vel ogsaa ironisk — gør den til. At Patienten har Perioder, hvorunder han er ret sindssyg, synes utvivlsomt, at han fra først af er et degenereret Individ, er vist ogsaa sikkert. Spørgsmaalet er altsaa kun, i hvor høj Grad hans Evner allerede fra Fødslen have været svækkede, og det tør jeg ganske vist ikke afgøre med Sikkerhed, da jeg næsten intet ved om ham før 22 Aars Alderen.

Naar Hr. G. paa Basis af Uoverensstemmelsen mellem Overlægen ved X. og mig vil undergrave Juristernes Tillid til Psykiatrien og Psykiaterne i Almindelighed, saa synes det mig vel haardt. Det kan vel ogsaa ske for Jurister, at de paa Grund af manglende Vidnesbyrd maa nøjes med en vis Sandsynlighed f. Eks. over for en anklagets Skyld, og det forekommer dog, at Domstolenes forskellige Instantser komme til forskellige Resultater. Derfor kan man dog ikke drage den Slutning, at man ikke skal underkaste sig deres Skøn — dertil bliver man jo endda nødt.

Med Hensyn til Spørgsmaalet Kriminalasyler deler jeg selvfølgelig Hr. G.s Mening, at det er nødvendigt at have et Sted, hvor farlige og besværlige sindssyge (og aandsvage) kunne anbringes saaledes, at de ikke blive en stadig Fare for Samfundet og kunne leve under de efter Omstændighederne for dem selv bedste Forhold. Kunne Sindssygeanstalterne nægte at modtage saadanne Patienter, eller mener man at burde fritage dem derfor, maa der vel kunne indrettes en Specialafdeling paa et af Fængslerne.

Saadanne Patienter ere jo besværlige overalt. Sindssygeanstalterne kunne ikke af Hensyn til dem indrette sig med Gitre og Slaaer, høje Mure o. s. v., som nu ere afskaffede eller skulle afskaffes; de Fordele, som den nyere Tids Fremskridt have bragt de andre Patienter, maa ikke berøves dem for nogle faa ganske antisociale Individuers Skyld. Jeg er dog enig med Hr. G. om, at Idealet er, at alle sindssyge skulle behandles og forvares paa Sindssygeanstalter. Jeg er heller ikke sikker paa, at det ikke kan gennemføres; som Overlæge Lange har bemærket, er der jo paa Sindssygeanstalterne mange besværlige og voldsomme Patienter foruden de kriminelle.

A. Friedenreich.

II.

Hr. Fængselsinspektør Grundtvig har i »Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen« paa ny slaaet til Lyd for Nødvendigheden af at oprette særlige Asyler for sindssyge Forbrydere — de saakaldte Kriminalasyler; og som Bevis for denne sin Paastand anfører han den sørgelige Skæbne, der har rammet et stakkels Individ — Julius ved Navn — der er blevet tumlet om fra Fængsel til Sindssygeanstalt og saa atter tilbage til Fængslet, fordi ingen af disse Institutioner vil vedkende sig at være hans rette Forsørger. Da jeg har en ikke ubetydelig Andel i, hvad der er sket, maa jeg udbede mig Ordet for en kort Bemærkning.

Først vil jeg gerne klare mit mere personlige Forhold til Sagen. Efter at have gennemgaaet forskellige Fata blev Julius for et Aarstid siden indlagt til offentlig Forvaring i Sindssygeanstalten ved Middelfart. Skønt han tidligere af højt ansete Sindssygelæger var opfattet som lidende af Sindssygdom i et vidt fremskredet Slutningsstadium, mente jeg — efter længere Tids Undersøgelse — at maatte hævde, at det ikke var denne Lidelse i Ordets strengere Betydning, men derimod en udtalt Form af Aandssvaghed, han led af, og jeg begærede ham derfor fjernet fra Sindssygeanstalten, hvor han ved sit med de andre Patienter i høj Grad uoverensstemmende Væsen og Naturel voldte de største Vanskeligheder og gjorde den største Fortræd i Samlivet. I denne »mærkelige Konflikt« mellem de andre Sindssygelæger og mig finder Fængselsinspektør Grundtvig et Bevis paa, at Psykiatrien endnu ikke er naaet saa vidt, at den kan gøre Krav paa nogen »absolut Underkastelse under dens Skøn«. Dette er maaske berettiget; men hvordan komme Sagen nærmere? Vi Sindssygelæger anerkende vistnok saa villigt som nogen, hvor langt alle disse Forhold ere fra deres endelige Afslutning; men det store Spørgsmaal om Forbrydelse og Sindssygdom er nu en Gang sat i Bevægelse og lader sig vel ikke mere standse i sin Udvikling.

Enhver, der har Forudsætninger dertil, maa arbejde med derpaa, saa godt han formaar.

Naar jeg da i Modsætning til mine Kolleger har ment at maatte betegne Julius som aandssvag, er mine Grunde følgende: Forskellen mellem Slutningsstadiet i en Sindssygdom og et Tilfælde af Aandssvaghed er jo dog den, at det første er fremkommet som Enderesultat af en uhelbredet akut Sygdom, medens det sidste er et Fænomen, der har bestaaet fra Fødselen af, men som naturligvis i Livets Løb og under uheldige Omstændigheder — som her Misbrug af Spiritus og et i alle Henseender løsagtigt Levned — kan forværres og antage en bestandig mere udpræget Karakter. Nu ser jeg ganske vist af Hr. Fængselsinspektørens Artikel — hvad der tidligere var mig ubekendt — at der allerede 3—4 Aar, før Julius kom mig for Øje, forelaa en Erklæring fra Overlægen ved Kommunehospitalets 6te Afdeling, hvori han betegnes som lidende af Sløvsind, der maatte formodes opstaaet efter en akut Sygdom, om hvilken man dog intet som helst vidste, men som antagelig havde været en af de Psykoser, der, »som det saa ofte sker hos unge Individier, hurtigt og med forholdsvist svage Symptomer er gaaet over i Demens«. Selv om denne meget hypotetiske Erklæring havde været mig bekendt, vilde jeg absolut ikke kunne have tiltraadt den, saa ganske strider den mod min Erfaring. En Sindssygdom, der fører til et saa — endog ualmindelig — dybt degraderet Resultat, som der her kunde være Tale om, maatte nødvendigvis have været af en vis Rang og Betydning, og saaledes som jeg har kendt Forholdene her til Lands i snart en Menneskealder, vilde den ganske sikkert ikke være gaaet upaaagtet hen. Julius var jo et ganske ungt Individ; der havde ikke været Tid til at glemme hans Livs Begivenheder. Fra daværende Fængselslæge, Dr. med. Geill, forelaa der derhos ved Patientens Optagelse i Middelfart-Anstalten en særdeles omhyggelig redigeret Meddelelse om hans tidligere Tilværelse, som næsten fulgte ham fra Aar til andet; den indeholdt intet som helst om en forløben

Sindssygdом, men den gav endog den positive Oplysning, at naar Julius's besynderlige Opførsel — som jeg altsaa mener grundet i medfødt Aandssvaghed — gav Anledning til, at han kom under Lægetilsyn, havde dette bestemt udtalt, at han ikke var at betragte som sindssyg. Alt i hans hele Historie stemmer derimod fuldtud med Opfattelsen af ham som aandssvag. Og for den Tydning taler endvidere hele hans ydre Fremtræden, hans Holdning, Ansigtstudtryk o. s. v., hvilket i denne Sammenhæng har meget at sige. — Men vil man da spørge, hvorledes det er muligt, at de andre Sindssygelæger ere komne til den modsatte Opfattelse, saa vil jeg over for dette Punkt vove en simpel og almenmenneskelig Forklaring. Imellem gamle Slutningsstadier i Sindssygdommene, hvis Fortid undertiden er ganske uoplyst, og visse Former af Aandssvaghed kan der vistnok undertiden være en ikke ringe Lighed. Kun naar man stiller sig selv meget direkte Spørgsmaal og anstiller planmæssige Prøver og Sammenligninger, naar man til en bestemt Besvarelse af Patientens Stilling til disse Grænsegebetter. Mine Kolleger, som alle kun have haft Julius til mere forbigaaende Undersøgelse eller Behandling, have maaske ikke fundet Anledning til at rejse dette Spørgsmaal. Da det faldt i min Lod muligvis at skulle have ham som livsvarig Gæst, fik jeg Kniven paa Struben og maatte stille mig selv Spørgsmaalet i den bestemteste Form. Deraf ogsaa den tilsyneladende Uoverensstemmelse, Fængselsinspektøren finder mellem mine to skriftlige Udtalelser i Sagen. Den 5te Februar udtalte jeg det endnu kun som en Formodning; den 16de Marts derimod som en Overbevisning, at Julius var aandssvag og ikke sindssyg. Ganske simpelt. I den første Tid af Opholdet tvang Patientens overordentlig voldsomme Eksaltation mig til at holde ham i fuldstændig Isolation, hvad der absolut ikke er det bedste Observationsfelt for en saadan Undersøgelse. I den følgende Tid kunde jeg anbringe ham imellem andre Patienter, og under disse Forhold blev hans hele Forskelligartethed fra disse og den

deraf følgende skadelige og ødelæggende Virkning for Samlivet med Individder af en helt anden Art og Beskaffenhed mig saa indlysende, at Tvivlen forsvandt og forvandlede sig til Overbevisning.

Dette til Forklaring af min egen Stilling til den foreliggende Sag. Jeg gaar nu over til det langt vigtigere Spørgsmaal om Kriminalasylernes Berettigelse eller Nødvendighed. — Af det ovenfor omtalte Tilfælde synes det altsaa at fremgaa som Resultat, at der virkelig her i Verden undtagelsesvis forekommer Tilfælde, hvor Naturen i et mørkt Lune frembringer Individder, der ere af en saadan Beskaffenhed, at et hvilket som helst Samfund vægrer sig ved at optage dem i sin Midte. Hverken mellem de normale Mennesker i Fængslet eller mellem de sindssyge eller de aandssvage har Julius kunnet finde blivende Sted. Alle Vegne plumrer han Vandene, alle Vegne gør han Fortræd, intet Sted tør man, af Hensyn til den Skade, han forvolder, have ham blandt andre Mennesker. Intet andet Middel har man kunnet finde end at uskadeliggøre ham ved Isolation, endda under meget betryggende Forholdsregler, saa samfundsfjendsk og saa samfundsfarlig er han — og dog saa uansvarlig. Har nogen jordisk Magt Ansvar i den Sag, maa det vel snarere blive Samfundet end ham.

Men hvad kan man lære heraf? Jeg synes ikke andet end selve den Kendsgerning, at der virkelig findes saadanne Individder, som endnu slet ikke lade sig passe ind i de Rammer, som Videnskab og Praxis i Fællesskab ere naaede til at udforme og fastslaa til Slægtens Vel og Beskærmelse. Men fordi der virkelig i Ny og Næ findes saadant et enkelt sort Faar — og mange er det efter min ret rundelige Erfaring ikke — er det derfor berettiget at tage særlige Forholdsregler, der til Bedste for Systemet og til Skade for de enkelte Individder ville lade mange forholdsvis uskadelige Skikkelser undgælde for de enkelte Undtagelsestilfælde. Jeg synes det ikke. Sæt Julius i et Kriminalasyl; hvad vil Re-

sultatet blive? Højest rimeligt, at han der, ligesom alle andre Steder, maa isoleres i en Celle. Just imellem en Samling af uansvarlige Individuer, der allerede ved deres Forbrydelser have røbet farlige Instinkter og Tilbøjeligheder, maa han med sin instinktive og voldsomme Forbrydernatur og sin vistnok fuldstændigt upaavirkelige Karakter være et Element af den allerstørste Farlighed. Men hvorfor saa lade de 99 andre bøde, fordi der findes en enkelt saadan Undtagelse hist og her? Jeg forstaar ikke denne Tankegang. Det har nu i mangfoldige Aar været Skik og Brug at betragte den sindssyge Forbryder først og fremmest som sindssyg og behandle ham som saadan ved at anbringe ham i en Sindssygeanstalt. Han kan ganske vist der frembyde sine Vanskeligheder — f. Eks. naar man, som hidtil sket, derunder medtager Epileptikerne, som, staaende uden for de egentlige sindssyges Rækker og delvis krævende andre Hensyn end disse — absolut burde fjernes og behandles i særligt indrettede Anstalter, saaledes som det ogsaa sker i andre Lande. Men de egentlig sindssyge Forbrydere ere og blive først og fremmest sindssyge og bør behandles som saadanne. Det er min Tro, som bestyrkes ved andres Vidnesbyrd — jeg minder om Professor Pontoppidans Udtalelser ved den første Kriminalistkongres i København — at Kriminalasyler ifølge deres Natur maa blive Opholdssteder af en mørkere og skumlere Natur, end de almindelige Sindssygeanstalter ere det i vore Dage; hvorfor saa uden Nødvendighed fordømme den store Mængde af sindssyge Forbrydere til et saadant Opholdssted? — Fængselsinspektør Grundtvig slutter sin Artikel med et manende Ord om ikke, ved at indespærre et Individ som Julius, at vende tilbage til »Middelalderens Mørke«, hvorfra Pinel i sin Tid udrev de sindssyge. Jeg synes, dette beror paa en Misforstaaelse. Fordi Samfundet paa Grund af et enkelt Undtagelsestilfælde er nødt til at tage ekstraordinære Forholdsregler, derfor bør det ikke stille hundrede andre, virkelig syge Mennesker

under mørkere Forhold end nødvendigt. Jeg tror ikke, Pinel vilde baaret sig saaledes ad.

Sindssygeanstalten ved Middelfart. November 1902.

Fr. Lange.

III.

I Anledning af Overlæge Friedenreichs foranstaaende Bemærkninger skal jeg først og fremmest udtale min Glæde over, at han uforbeholdent erklærer sig enig med mig om Trangen til et Kriminalasyl, en Tilslutning, jeg tillægger saa meget mere Vægt, som Overlægen fra sin tidligere Virksomhed som Fængselslæge og sin nuværende som Retspsykiatiker ikke blot har Kendskab til de Forbrydere, der som sindssyge afleveres til Sindssygeanstalterne, men tillige til de mange flere, der ikke komme paa Anstalterne, men enten løslades uden videre, fordi de trods deres Utilregnelighed anses for forholdsvis uskadelige, eller som halv-tilregnelige idømmes en modereret Straf og derefter atter slippes løs paa Samfundet.

Naar Overlægen derimod svækker Betydningen af Psykiatrikernes Uenighed ved at sige, at han kun har »udtalt som en sandsynlig Antagelse«, at Julius var sindssyg, er jeg ganske uenig med ham. Han har under 29. Septbr. 1898 — som i min forrige Artikel udførlig citeret — vel udtalt sig hypothetisk om, hvilken Form af Sindssygdom der har ført til Julius's nuværende Tilstand, men om selve denne har han ikke ytret mere Tvivl, end der findes i Ordene, at han er »utvivlsomt sindssyg, nemlig lidende af udtalt Sløvsind«.

Ogsaa med Overlæge Fr. Langes ovenstaaende Udtalelse er der overvejende Grund til fra mit Standpunkt at være tilfreds. Overlægen er for det første tilbøjelig til at ind-

rømme Rigtigheden af min Paastand om, »at Psykiatrien endnu ikke er naaet saa vidt, at den kan gøre Krav paa nogen absolut Underkastelse under dens Skøn«. Han indrømmer derhos ogsaa, at »imellem gamle Slutningsstadier i Sindssygdommene . . . og visse Former af Aandssvaghed kan der vistnok undertiden være en ikke ringe Lighed«. Hermed er det jo givet, at Sindssygeanstalterne kunne blive belemrede med lige saa vanskelige sindssyge Patienter som Julius, hvilke de efter Overlægens egen Erklæring ere ganske ude af Stand til behørig at forvare, saa at Konklusionen Kriminalasyl synes uundgaaelig, for saa vidt de som farlige for den offentlige Sikkerhed ubetinget bør gøres uskadelige.

Naar Overlæge Lange mener, at Julius's Aandssvaghed er undgaaet hans 4 Kollegers Opmærksomhed, fordi disse »alle kun have haft Julius til mere forbigaaende Undersøgelse eller Behandling«, medens han selv fik særlig Grund til at stille Spørgsmaalet: »sindssyg eller aandssvag« i den bestemteste Form, fordi »det faldt i hans Lod muligen at skulle have Julius som livsvarig Gæst«, da er dette ikke holdbart. Overlæge Friedenreich har gentagne Gange haft ham til Observation, deriblandt 1 Gang 1 Maaned, Overlæge Geill har som Fængselslæge observeret ham forskellige Gange i 1—3 Maaneder, paa St. Hans Hospital har han været i c. 3 Maaneder og paa Vordingborg Sindssygeanstalt i c. 9 Maaneder. De tre sidste Overlæger have altsaa haft længere Tid til deres Observationer end Overlæge Langes $2\frac{1}{2}$ Maaneder, og for Vordingborg Sindssygeanstalts Vedkommende forelaa ogsaa Udsigt til at beholde Julius paa Livstid, da han efter sit Forsørgelsessted hører hjemme der, og denne Anstalt kun er sluppet for ham, fordi han undveg derfra, og hans Plads fandtes besat ved hans Tilbagekomst. Tid eller Anledning til at rejse Spørgsmaalet har altsaa ikke manglet for Overlæge Langes Kolleger, og min Argumentation paa Grundlag af Lægernes Uenighed lader sig derfor næppe rokke ad denne Vej.

Julius være nu aandssvag eller ikke — Spørgsmaalet

om Kriminalasyler staar og falder ikke med ham, thi kun hvis han var et saadant Unicum, som Overlæge Lange anser ham for, kunde det med Rette gøres gældende, at Samfundet ikke af Hensyn til ham burde træffe ganske ekstraordinære Forholdsregler. Overlægen paaberaaber sig i saa Henseende sin »ret rundelige Erfaring«. For denne har jeg al Respekt, men jeg er temmelig sikker paa, at den vilde ændres, hvis Overlægen havde haft Lejlighed til at lære at kende de ikke faa helt eller halvt utilregnelige Individuer, der — som ovenfor antydnet — Gang paa Gang arresteres, underkastes den Irritation og Lidelse, som Forhør og Fængselsliv fører med sig, for endelig at løslades efter en ringe eller ingen Straf. Saaledes var det f. Eks. gaaet den omtalte Julius flere Gange, inden hans Farlighed erkendtes derved, at han skød paa Politiet; det er nemlig først i de senere Aar, at Domstolene ere komne ind paa at anse og dømme som farlige for den offentlige Sikkerhed andre end Voldsmænd og Brandstiftere. Derfor kender Overlægen ikke disse Eksisterer, hvoraf jeg uden Vanskelighed kunde nævne en halv Snes Stykker alene fra København; en af disse »uskadelige« var det eksempelvis, der i Sommer gjorde Forsøg paa at voldtage en ung Pige i Færgelunden ved Frederikssund.

Desuden hensidder der utvivlsomt i Provinsarrester, paa Fattiggaarde og i kommunale Daareanstalter ikke ganske faa lignende Personer under uheldige Forhold for dem selv og Anstalterne.

Hertil kommer yderligere en Del Fanger, der i Horsens Straffeanstalt til stor Ulempe for denne behandles paa den saakaldte »Abnormafdeling«, fordi deres intellektuelle eller moralske Tilstand er saadan, at de ikke bør holdes i Celle og alle Forsøg paa at disciplinere dem til Ophold paa Fælleslokale ere haabløse, medens de paa den anden Side ikke egne sig til stadigt Ophold paa Sindssyge- eller Aandsvageanstalter, dels paa Grund af deres vekslende Tilstand og dels paa Grund af Anstalternes ringe Sikkerhed mod Undvigelse.

Det vil heraf skønnes, at der ikke vil blive Mangel paa Patienter paa et Kriminalasyl, og at Trangen dertil sandsynligvis vil vokse Aar for Aar.

Maatte der ikke ske alt for mange Ulykker for den enkelte og Samfundet, inden man kan enes derom.

S. Grundtvig.
